

Danmarkip Islandillu naalagaaffeqatigiinnerannut inatsit

Statsministeriet. *Zahle* [1]. (Lov-Tid. A. 1918 af 6/12; jfr. Rigsdags-Tid. 1918-19: Folket. Tid. Sp. 1502, 1584, 1828, 1834; Landst. Tid. Sp. 327, 391, 421; Till. A. Spr. 2851; Till. B. Sp. 49; Till. C. Sp. 103, 137).

Uagut Christiaat qulingat [2], Guutip saammaaneragut Danmarkimut allanullu Kunngiusoq, ilumoorluta imaaliorpugut: Inatsit tulliuuttoq Inatsisartut [3] akueraat uagullu akueralugu atuuttussanngortipparput:

I.

§ 1. Danmark Islandilu naalagaaffiupput qilersorsimannngitsut tamakkiisumillu imminnut oqartussaaffigisut, ataatsimut Kunngeqarlutik Peqatigiinnermullu inatsisikkut matumuuna isumaqatigiissuteqarlutik naalagaaffeqatigiupput.

Kunngip taaguutaani naalagaaffiit aqqi tamarmik ilanngunneqarput.

§ 2. Kunngiussutsimik kingornussisarneq aalajangersarneqarsimavoq Kunngiussutsimik kingornussineq pillugu Inatsimmi 31. juli 1853-imeersumi Art. I aamma II-mi. Kunngiussutsimik kingornussisarneq Naalagaaffiit marluusut tamarmik akuersitinnagit allanngortinneqassanngilaq.

§ 3. Kunngip sumik upperisaqarnera, oqartussaassusia aammalu Kunngip napparsimanerata nalaani Kunngitut pissaanermik isumaginnineq, Oqartussaassusiagaanera imaluunniit Naalagaaffiit marluusut avataaniinnera pillugu Aalajangersakkat Danmarkimut atuuttut Islandimuttaaq atuutissapput.

§ 4. Kunngi Danmarkimi Inatsisartut aammalu Islandimi Altingi akuersisimatinnagit nunani allani kunngiusinnaanngilaq.

§ 5. Kunngimut Kunngikkormiunullu Naalagaaffiup aningaasaliuttagai pillugit Naalagaaffiit marluullutik aalajangiissapput.

II.

§ 6. Danskisut innuttaassusillit Islandimi inuusimasut islandimiusut innuttaassusillit naligalugit sutigut tamatigut pisinnaatitaaffeqassapput, aammalu illuatungaa atuuppoq.

Nunat arlaanni innuttaasut nunap aappaani sakkutuujussaataitanermut ilaanngillat.

Naalagaaffiit taakku marluk imartaanni aalisarsinnaatitaaneq sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu danskisut islandimiusullu innuttaassusilinnut killilersorneqanngilaq.

Danskit umiarsuaat Islandimiitsillutik islandimiut umiarsuaasut pisinnaatitaaffeqarput, illuatungaanullu aamma tamanna atuuppoq.

Danskit islandimiullu nioqqutissaataat sullissinerilu sutigulluunniit nunat taakku arlaanni pitsaannginnerusumik pineqassanngillat.

III.

§ 7. Islandip nunanut allanut tunngasutigut suliassai Island sinnerlugu Danmarkip isumagai. Nunanut allanut ministeriaqarfimmi Islandip naalackersuisuisa kissaataat oqaloqatigineqarnerallu naapertorlugu Islandimut tunngasunik ilisimasalimmik Atorfilittamik [4] ivertitsisoqassaaq Islandimut tunngasunik suliaqartartussamik.

Piffinni aallartitaqarfiunngitsuni [5] Islandip naalackersuisuisa kissaataat oqaloqatigineqarnerallu naapertorlugu taama ittumik atorfinitsitsisoqassaaq tassunga aningaasartuutit Islandip matussusertassappatigit. Tamakkutaaq tunngavigalugit Aallartitaqarfinni attaveqaatinik [6] atorfinitsitsisoqartassaaq Islandimut tunngasunik ilisimasalinnik. Islandip naalackersuisuisa kissaatigigunikku namminneq akilikkaminnik Islandimut tunngasunik isumaqatiginninniartussanik aallartitaqarumallutik taava tamanna Nunanut allanut ministeriaqarfimmut erseqqinnerusumik isumaqatigiissuteqarnikkut pisinnaavoq.

Danmarkip nunallu allat akornanni isumaqatigiissutit atuuttut avammullu, Islandimut tunngasut nalunaarutigineqareersimasut, aamma Islandimut atuupput. Naalagaaffiit ataatsimoonnissaannik isumaqatigiissut manna naapertorlugu naalagaaffiit akornanni isumaqatigiissutaasut Islandimut pisussaaffiliissanngillat Islandimi oqartussaasut akuersissuteqarsimatinnagit.

§ 8. Islandip imartamini aalisarnermik nakkutilliineq nammineq akilikkaminik tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit tiguniarlugu aalajangernissaata tungaanut nakkutilliineq danskit nammineq erfalasortik atorlugu ingerlatissavaat.

§ 9. Skandinaviamiut ataatsimut aningaasaqarnerat atuukkallartillugu [7] Aningaasaliorfik naalagaaffinnut taakkununnga marlunnet atuutissaaq.

Islandip nammineq aningaasaliorfeqarumalerpat aningaasat taakku Sverigemi Norgemilu akiliutit atorsinnaassusiat nunanut taakkununnga isumaqatiginninniarnikkut aalajangerneqassaaq.

§ 10. Islandip nammineerluni eqqartuussiviit qullersaannik peqalerniarluni aalajangernissaata tungaanut Danmarkimi Eqqartuussiviit Qullersaat Islandimut tunngasuni eqqartuussiveqarnikkut aalajangiisartut qullersaraat. Tamatuma tungaanut Eqqartuussiviit qullersaanni inissaq ataaseq islandimiumik inuttaqassaaq, inuttaaruttoqarneralu siulleq naapertorlugu inuttaliinissamik aalajangerneq pissaaq.

§ 11. Suliat immikkoortumi matumani pineqartut isumagineqarnerani Islandip aningaasaleeqataassutissai matuma siuliatigit aalajangersarneqarsimatinnagit nunat marluk naalackersuisuisa isumaqatigiissuteqarneratigit aalajangersarneqassapput.

IV.

§ 12. Suut Danmarkimut Islandimullu pingaarutillit matuma siuliatigut taaneqanngitsut, tassa Angallannermut oqartussaaffik, Niuernermit Akitsuusiinermullu tunngasut, Imarsiorneq, Allakkeriveqarneq, Nalunaarasuartaateqarneq raadioqarnerlu, Eqqartuussiveqarneq, Uuttuutit, kiisalu Aningaasaqarnermut tunngasut Naalagaaffinni taakkunani marlunni suliassanut taakkununga oqartussa qarfiit akornanni isumaqatigiissuteqarnikkut aaqqinneqartassapput.

§ 13. Danskit Statskassianniit Islandimut ukiumut aningaasaliissutaasartut 60.000 kr-iusut kiisalu danskit Statskassiata Københavnimi Islandimut ministeriaqarfiata aningaasartuutai atorunnaarput. Taamattaq Københavniip Universitetiani ajunngitsorsiasanun islandimiut ilinniartut salliususaataanerat atorunnaarpoq.

§ 14. Danskit Statskassiat koruuninik millionit marlunnik immikkoortitsissaaq Aningaasaateqarfinni marlunnik pilersitsinermut atugassanik, tamarmik millioninik ataatsinik imaqassapput, siunertarissavaallu Danmarkip Islandillu akornanni anersaakkut ataqatigiinnerat nukittorsassallugu, islandimiut ilisimatusarnerat siuarsassallugu kiisalu islandimiut ilinniartut tapersersussallugit. Aningaasaateqarfiit taakku aappaat Reykjavikip Universitetianut inissinneqassaaq aappaalu Københavniip Universitetianut.

Aningaasaateqarfiit siulersuisui sulinerallu pillugu aalajangersakkat erseqqinnerusut Kunngimit aalajangersarneqassapput Universitetit pineqartut tusarniaavigineqareerneratigut Nunat taakku marluk Naalackersuisuisa inassuteqaateqarnerat naapertorlugu.

§ 15. Nunat nammineq aalajangissavaat innuttatik taakkulu soqutigisaat nunap aappaani qanoq isumagissanerlugit.

V.

§ 16. Danskit islandimiullu siunnersuisussanik ataatsimiittartoqatigiiliussapput minnerpaamik arfinilinnik ilaasortaqartumik, taakku affaat Danmarkip Rigsdagianit affaallu Islandip Altingianit toqqagaassapput.

Inatsisissatut siunnersuutit sulluunniit naalagaaffiit peqatigiinnerannik erseqqinnerusumik timitaliinermut tunngasut kiisalu inatsisissatut siunnersuutit naalagaaffiit arlaata immikkut susassarisaanut tunngasut, naalagaaffiuttaaq aappaanut aammalu innuttaasa inissisimanerannut pisinnaatitaaffiinullu attumassuteqartut pissutsit pissutigalugu ajornakusuunngippat ministeriaqarfimmit pineqartumit Ataatsimiittartoqatigiinnut isumaliutissiissutinngorlugit saqqummiunneqartassapput Rigsdagimut Altingimulluunniit saqqummiunneqartigatik. Siunnersuutini aalajangersakkat naalagaaffiup aappaanut innuttaasalu soqutigisaannut innarliutaasussatut isumaqarfigineqartut allanngortinneqarnissaannik siunnersuuteqassallutik Ataatsimiittartoqatigiit pisussaaffeqarput.

Ataatsimiittartoqatigiit Naalackersuisunit kajumissaarneqarlutik imaluunniit namminneq piunassutsiminnik siunnersuusiortassapput Naalagaaffiit suleqatigiinnissaannik

anguniagaqarfiusunik aammalu Inatsisaasa assigiinnissaannik anguniagaqarfiusunik kiisalu Nunat Avannarliit ataatsimut inatsiseqalernissaannik suleqatigiinnermut ilapittuutaasunik.

Ataatsimiittartoqatigiit aaqqissugaanerat sulinerallu pillugu aalajangersakkat erseqqinnerusut Naalagaaffiit marluusut inassuteqarneratigut Kunngimit aalajangersarneqassapput.

§ 17. Naalagaaffeqatigiinnermut inatsimmi matumani aalajangersakkat qanoq paasineqarnissaat pillugu assigiinngitsumik isumaqartoqalissagaluarpas Naalakkersuisut isumaqatigiinniarnersigut aaqqinneqarsinnaanngitsunik, suliassaq Isumaqatigiissaasunut [8] sisamanik ilaasortaqaartumut innersuussutigineqassaaq, taassumalu ilaasortaasa affaat Nunat tamarmik eqqartuussiviisa qullersaasa tamarmik toqqartassavaat. Isumaqatigiissaasut taakku isumaqatigiinngissut amerlanerussuteqarnikkut aalajangiivigissavaat. Taasinerit amerlaqatigiippata Aalajangiisussaataasumut [9], svenskit norskillu Naalakkersuisuisa nikittaallutik toqqartagassaannut aalajangiigassanngortinneqassaaq.

VI.

§ 18. Ukioq 1940 naappat Rigsdagi aammalu Altingi Inatsisip allanngortinneqarnissaa pillugu isumaqatigiinnialernissamik qaqugukkulluunniit piumasqaateqarsinnaalissapput.

Piumasqaateqarnermiit ukiut pingasut ingerlareeraluartut isumaqatigiinniarnersit nutaamik isumaqatigiissuteqarfiunngippata inatsimmi matumani isumaqatigiissutaasut atorunnaarsinneqarnissaat Rigsdagip aammalu Altingip akuersissutigisinnaavaat. Aalajangerneq taanna atuuttussaatinneqassappat Rigsdagip ilaasortaasa minnerpaamik 2/3-iisa imaluunniit Altingip ataatsimoortup akuersimasariaqarpaat, tamatumalu kingorna nunap inatsisiliortuinut qinersinermit nalinginnaasumi qinersisinnaatitaasut taasinerikkut uppenarsassavaat. Taama qinersinerup takutippagu qinersisinnaasut minnerpaamik 3/4-ii taaseqataasimasut, aammalu minnerpaamik taasisut 3/4-ii atorunnaarsitsinissamut akuersisimasut, taava Isumaqatigiissut atorunnaassaaq.

VII.

§ 19. Danmarkip nunat allat nalunaarfigissavai Peqatigiinnissamik inatsisip matuma imarisai naapertorlugit Island naalagaaffittut tamakkiisumik oqartussaassusilittut akuersimagini, aammalu ilanngullugu peqatigisaanik nalunaarutigineqassaaq Island massakkut arlaannaannulluunniit illiutinngimmat aammalu Sakkutuuni Imarsiortuni immikkut Erfalasoqanngimmat [10].

§ 20. Naalagaaffeqatigiinnermut inatsit manna atuutilissaaq 1. december 1918.

Tamatuma kingorna kikkut tamarmik attuumassuteqartut tamakkerlutik inatsit malissavaat.

[1] C.Th. Zahle (1866-1946): danskeq politikereq; Folketingimut ilaasortaasoq Venstrereformpartiet sinnerlugu 1895-1905 aammalu Det Radikale Venstre sinnerlugu 1905-1928-imi aammalu Landstingemut

ilaasortaq Det Radikale Venstre sinnerlugu 1928-1939-imi; konseilspræsidentiusoq 1909-1910 aamma 1913-1920-imi (1918-imit ministeriunerusoq).

[2] Christian 10. (inuusoq 1870, kunngiusoq 1912-1947).

[3] 1849-imi tunngaviusunik inatsisitaarnermiit 1953-ip tungaanut Danmark marloqiusanik inatsisartoqarpoq tassaasunik Landstinget aammalu Folketinget, taakkulu ataatsimoorlutik tassaapput Rigsdagen.

[4] Nunanut allanut ministeriaqarfimmi atorfimmik pilersitsisoqarpoq Islandimut tunngasunik suliaqartussamik, taannalu Islandimut tunngasunik immikkut ilisimasalimmik inuttalerneqassaaq. Atorfik taanna Jón Haraldsen Krabbe (1874-1964) 1918-miit 1940-mut tigummiarpaa.

[5] Gesandt (aallartitaq): Inuk pisortatigoortumik nunaminut sinniisutut nunamut allamut aallartitaq.

Konsul: Inuk nunamut allamut aallartitaq inuussutissarsiornikkut aalajangersimasumik suliaqartitaasoq, nalinginnaasumilli aallartitatut immikkut pisinnaatitaaffeqanngitsoq.

[6] Attaveqaat: Aallartitamut ikiortaasoq.

[7] Skandinaviamiut ataatsimut aningaasaqarnerat 1873-imi Danmarkimit Sverigemillu

isumaqatigiissutigineqarpoq, tamatumalu kingorna 1875-imi Norge ilannguppoq. Nunat kroninik ørenillu angeqatigiissunik, oqimaqatigiissunik akugeqatigiissunillu atuilerput, nunamiilli nunamut assiliartaat assigiinngillat, nunanili pingasuni tamani atorneqarsinnaallutik. Island 1922-ip tungaanut Danmarkip aningaasaanik aningaasaqarpoq, tamatumalu kingorna nammineerluni aningaasaliortalerluni. Island aningaasaqatigiiffimmut ilanngukkumaniarluni pilersaarualarpoq, 1924-imi atorunnaarsinneqarmat ilaasortanngornissi angumerinngitsoorpaa.

[8] Isumaqatigiissaasut: Ataatsimiittartoqatigiit Danmark Islandilu isumaqatigiinngilissagaluarpata aalajangiisussatut illuatungeriinnit tamanit qinigaasut.

[9] Aalajangiisuutitaq: Inuk arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsoq isumaqatigiinngittoqartillugu isumaqatigiinngissut pillugu aalajangiisussanngortitaasoq, ilaatigut illuatungeriit akornanni akunnermiliuttuunermigut.

[10] Orlogsflag: Nunat erfalasuut umiarsuit atortagaat.

Najoqqutanik ilisarititsissut

Danmarkip Islandillu peqatigiinnerannut inatsit danskit Rigsdagiannit 1918-imi novemberip ulluisa 30-ianni akuersissutigineqartoq. Danskit naalagaaffiata taamaalilluni Island – ukiuni untritilinni arlalinni danskinit aqutaasimasoq – nunatut namminersortutut tamakkiisumillu oqartussaassusilittut danskit kunngiata ataaniittutut akueraa.

Island 1262/64-miit norskit kunngiata ataaniippoq taavalu danskit norskillu ataatsimut kunneqalerneratigut (1380) danskit kunngiata ataaniilerluni. 1660-imiit qeqertaq danskit nunaata ilaatut ilannguppoq naak tamanna aatsaat 1814-imi pisortatigoortunngortinneqaraluartoq. 1871-imi danskit Rigsdagiata aalajangerpaa Island danskit naalagaaffiannut ilaavissuusoq, tamatumali peqatigisaanik Alting, Islandimi qinikkanik ilaasortalik, nunap iluani pissutsinut killilimmik oqartussaassuserpaa 1874-imi annertusineqartumik; naalakkersuisutulli oqartussaassuseq danskit naalakkersuisuiniiginnarpoq. 1904-imi Island namminersornerulerpoq, nunali danskit

naalagaaffiannut ilaavissutut suli isigineqarluni. Tamatumuunakkut tamakkiisumik oqartussaassuseqarumassuseq nammineerumassuserlu 1800-ikkut ingerlaneranni Islandimi annerujartuinnarsimasoq naammassineqanngitsoorpoq.

1918-imi Naalagaaffeqatigiinnermut inatsisitaarnikkut Island tamakkiisumik oqartussaassuseqarluni naalagaaffinngorpoq Altingilu nunap inatsisartorilerpaa. Ataatsimut kunneqarnermik saniatigut Island Danmarkilu ataatsimooruteqaannarput soorlu ataatsimoorussaminnik innuttaassuseqarnikkut, aammattaaq Danmarkip islandimiut suliassaat assigiinngitsut suli suliarissavai, soorlu nunanut allanut tunngasutigut sullissineq. Naalagaaffeqatigiinnermut inatsikkuttarli aalajangersarneqarpoq Rigsdagip imaluunniit Altingip kissaatigippagu naalagaaffeqatigiinneq 1941-imi isumaqatigiinniutigeqqinneqarsinnaasoq aammalu ukiut pingasut ingerlaneranni isumaqatigiinniutigineqaraluarluni nutaamik taarserneqarsimangippat naalagaaffeqatigiinneq atorunnaarsinneqarsinnaasoq. Isumaqatigiinniaqqinnissamut piffissaliussaqa taanna 1944-imi Islandimit atorneqarpoq, tassanilu Naalagaaffeqatigiinnermut inatsit atorunnaarsinneqarpoq kunngiitsuuffillu pilersinneqarluni.

Najoqutaq

Danmarkshistorien.dk. Aarhus Universitet. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dansk-islandsk-forbundslov-30-november-1918>